

OMKRING OPPRINNELSE AV TAROKKSPILLET

av Franco Pratesi

Problemet omkring tarokkspillet opprinnelse har lenge opptatt begeistrede interesserte og forskere. Selv om problemets fullstendige løsning ennå ikke er i sikte, er det gjort betydelige fremskritt i de siste år. Jeg vil her i korthet nevne hovedhypotesene og tilknyttede spørsmål.

Enkelte hypoteser har møtt liten interesse, og har blitt tatt i betraktning kun fordi man ønsket å oppnå en best mulig oversikt over alternativer vedr. opprinnelse av tarokkortene.

Man kan for eks. tenke seg en "kortstokk" bestående kun av seierskortene, som senere ble tatt med i standard-kortstokken, og dermed var tarokkortene et faktum. Denne hypotese er interessant, men man har ingen bevis. Dessuten, et spill basert kun på trumfkort, eller kort som bare kan ta stikk på hverandre, ville ha vært ganske monoton.

Den mest sannsynlige antagelse er at en vanlig kortstokk av østlig opprinnelse, ble "komplettert" med kort, som skal ha hatt sin opprinnelse i fylket Lombardia (hovedstad Milano). Sannsynligvis er opprinnelsestedet hoffet i Milano. Omkring 1415 hadde hertugen Filippo Maria Visconti ideen om et nytt spill som ble tilrettelagt av Marziano fra Tortona, og malt av Michelino fra Besozzo. Etter nøye vurdering av den foreliggende dokumentasjon (1) undertegnede har foretatt, samt påfølgende kommentarer (2), synes det endelig bekræftet at det her dreier seg om en økning av kortmengden i en vanlig kortstokk, for å gjøre spillet mere variert, attraktivt og med større muligheter. Lignende fenomener er ikke uvanlig i spillenes historie; i enkelte tilfeller hadde en utvidelse suksess (sjakkbrettet utvidet fra 8 til 10 ruter for damspillet), i andre tilfeller kun en begrenset utbredelse (jfr. samme utvidelse for sjakkspillet).

Men, dessverre, også dette forhold mellom seier som seremoni (trionfi) og seier som lederfarve (briscole, trumfkort) gir ingen løsning på gåten om tarokkortene idet de har til felles en tvetydighet i den rolle de spiller. På den ene siden seirende personer. Tankene går her til konsulene fra antikkens Roma, vanlige mennesker som vender tilbake til rekkene etter seierstogene. Dette kunne tilsvare lederkortene (briscole) oppfattet som symboler eller fargen fra gang til gang vilkårlig valgt for fremføring av spillet. Og dermed skulle det ikke være behov for spesielle kort når det gjelder dette kortspill. Forøvrig i mange tilfeller av klassiske seierstog, og særlig i middelalder-prosesjoner var gjenstand om seiersfigurer nokså alminnelige, og på dette grunnlag er det ikke umulig å rekonstruere en serie lignende den vi finner på seierskortene, valgt ut for bestandig å spille den privilegerte funksjon som lederkort.

Det er lenge siden at seierstog (triumftog) (4) ble foreslått som en mulig opprinnelse til seierskortene, muligens fra Petrarca's "Trionfi" (5). (Francesco Petrarca, humanismens og oldtidsstudiets far, 1304-74. Blant Petrarca's verk oppfattes diktsamlingen "I Trionfi" skrevet på det italienske folkemål, et billedlig fremstilling av middelalderen- og renessansens folketog. Overs. anm.)

DE 22 TRUMFKORTENE I TAROKK

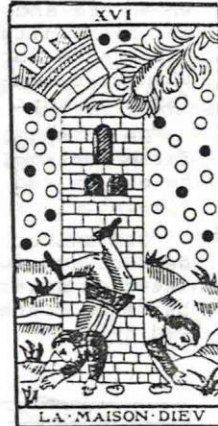
Bildene vi her viser er fra TAROT DE MARSEILLE, som er best kjent her i landet og som, etter tradisjonen, står den italienske tarokk nærmest.

Fransk	Norsk	Italiensk
I LE BATELEUR	TROLLMANNEN / MAGIKEREN	IL BAGATTO / GIOCOLIERE
II LA PAPERSE	DEN KVINNELIGE PAVEN	LA PAPERSE
III L'IMPERATRICE	HERSKERINNE / KEISERINNE	L'IMPERATRICE
IIII L'EMPEREUR	HERSKEREN / KEISEREN	L'IMPERATORE
V LE PAPE	PAVEN	IL PAPA
VI L'AMOUREUX	ELSKEREN	L'INNAMORATO
VII LE CHARIOT	VOGNE	IL CARRO
VIII LA JUSTICE	RETTFERDIGHETEN	LA GIUSTIZIA
VIIII L'ERMITE	EREMITTEN	L'EREMITA
X LA ROUE DE LA FORTUNE	LYKKEHJULET	RUOTA DI FORTUNA
XI LA FORCE	STYRKE	LA FORZA
XII LE PENDU	DEN HENGTE	L'APPESO
XIII	(DETTE KORT ER VANLIGVIS UTEN NAVN)	
XIIII TEMPERANCE	MATEHOLD	LA TEMPERANZA
XV LE DIABLE	DJEVELEN	IL DIAVOLO
XVI LA MAISON DIEU	TARNET	LA TORRE
XVII L'ETOILE	STJERNEN	LE STELLE
XVIII LA LUNE	MÅNEN	LA LUNA
XVIII LE SOLEIL	SOLEN	IL SOLE
XX LE JUGEMENT	DOMMEDAGEN	IL GIUDIZIO
XXI LE MONDE	VERDEN	IL MONDO
LE MAT	IDIOTEN	IL MATTO

(DET SISTE KORT ER OPPRINNELIG UTEN NUMMER OG ER OFTE PLASSERT FØR TROLLMANNEN ELLER ETTER VERDEN.)

Selv om man betrakter hypotesen om seierskortene som et senere tillegg til den vanlige kortstokk, er det fremdeles av interesse å diskutere videre om briscola (lederfarve) konseptet kom før tarokk-kortene, eller ble det utviklet videre som følge av disse kort. Problemet er altså det at man skal tidfeste når det skjedde i spill-kortenes utvikling at man innførte ideen om "trumfkort".

Den mest sannsynlige antagelse m.h.t. spill hvor det ene kort tar stikk på et annet er det at man ikke hadde begrep om "trumf" (briscola, lederfarve), og at dette oppstod da seierskortene ble tatt med i den vanlige kortstokk. Man rettferdiggjør denne teori ved å vise til begrepet tarocco som blir kjent og brukt kun noen tiår etter at tilsvarende kortstokk ble tatt i bruk. Angående dette hevdes det at et passende begrep for å skjelne mellom de vanlige kort og seierskortene ("trionfi") gjorde seg nødvendig når man begynte å spille seiersspill også med en vanlig kortstokk (3).

Man kan også ta i betraktning en annen tolkning av de foreliggende fakta. Det opprinnelige spill iverksatt med alminnelige kort før innførsel av seierskort kan ha vært ikke bare et spill hvor man kunne ta stikk med kortene, men også et lederfarve-spill. Her skal man ha brukt enten noe anderledes kort som var bestemt av spillets regler eller, mer sannsynlig, ett kort fra en av de fire farver vilkårlig trukket ut. Til støtte for denne hypotese, nevnes den ubestridte alder på det spanske seiersspillet, spilt med vanlige kort. Her betraktet man lederfarve de kort av samme farve etter det siste kort som ble delt ut.

De to spilletyper kan representere opprinnelse til ideen om lederfarve (briscola). I alle fall i begge tilfeller er det logisk å forvente oss at ved innføring av seierskortene ble det tatt hensyn til den spesielle rolle disse skulle spille.

Den andre hypotese: ideen om seirende kort eksisterte allerede, og de kort som ble senere tilføyet den eksisterende kortstokk for å fremme ideen om seiersrolle på et bestemt vis skulle nødvendigvis tilsvare bestemte menneskelige forbilder, eller egenskaper som vanligvis forbindes med seier.

I denne anledning kan det også kommenteres vanskeligheten med å forestille denne slags femte "farge" (seierskortene) med et økende antall symboler på papiret. I dette tilfellet ville det ha vært lettere å innføre ordenstall (første triumf, annen, tredje o.s.v) fremfor å tegne et økende antall triumfer på samme kort.

I alle fall, selv om man i de store trekk har klare meninger angående seierskortene, er det fremdeles mange detaljer som venter på å bli klargjort. For eksempel, vet vi ikke hvorfor antall seierskortene er øket fra de sannsynlige opprinnelige 16, til de standard 22 man har idag. Sannsynligvis har også figurkortene i de fire symbolene gjennomgått en utvikling, kanskje med 6 figurer i begynnelsen (3 mannlige og 3 kvinnelige skikkelser) som nå er minsket til 4.

Det viktigste spørsmålet som hittil er forblitt uløst, gjelder det faktum at vi ikke klarer å bestemme med sikkerhet grunnen til rekkefølgen av figurene som ble valgt som triumfer. Hypotesen om at denne serie er resultatet av et tilfeldig utvalg er lite tilfredsstillende. Alle forsøk på å gjenkjenne en overbevisende systematisk sekvens i denne serie har møtt hindringer. "Forskning" som ble foretatt av spå-mennesker, hvor det ble henvist til mulige forankringer i eksoteriske kulturer fra det gamle Egypt, fra Kabbalah o.l. har bidratt beskjedent til våre kunnskaper. (6) Referanser av denne art kan oppspores i antikken selv om man holder seg utelukkende innenfor grensen av spillets art og dets spillere. (7) Likevel, finnes det ikke noe passende bindeledd.

Det er også takket være den utilstrekkelige kunnskap om tarokkopprinselsen, at denne kortstokk oppnår stor lettroenhet blant de som lar seg lure av forretningsorienterte spå-mennesker. Som kjent, har tarokkortene idag oppnådd status som internasjonale, "universelle symboler", på forskjellige tolkningsnivå, og dette har ingenting tilfelles med det man mente å fremme når spillet ble først tatt i bruk.

BIBLIOGRAFI : 1. F.Pratesi - The Playing Card 18 (1989) 28-38
2. M.Dummett - The Playing Card 18 (1990) 73-75 / 3. M.Dummett - The Game of Tarot, London 1980 / 4. G.Moackley - The Tarot Cards Painted by Bonifacio Bembo, N.Y. 1966 / 5. J.Shepard - The Tarot Trumps, Wellingborough 1985 / 6. R. Kaplan - Encyclopedia of Tarot, New York 1978
7. F. Pratesi As de Trefle, 1991.

